

Warszawa 30.06.2020r

Dr hab. n. med. Grzegorz Oracz, prof. IP CZD, prof. CMKP
Kierownik Katedry Gastroenterologii Dziecięcej CMKP
Klinika Gastroenterologii, Hepatologii, Zaburzeń Odżywiania i Pediatrii
Instytut "Pomnik - Centrum Zdrowia Dziecka"
Al. Dzieci Polskich 20, 04-730 Warszawa

OCENA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ LEKARZ BARBARY WŁODARCZYK
Zatytułowanej: „**Poszukiwanie przyczyn powstawania zaburzeń endokrywnych
u chorych z rakiem trzustki i przewlekłym zapaleniem trzustki.**”

Gruczolakorak przewodowy trzustki jest nowotworem o bardzo złym rokowaniu, zajmującym 4-5 miejsce pod względem śmiertelności na nowotwory złośliwe na świecie. Zarówno w Polsce jak i na świecie obserwuje się stały wzrost zachorowań na raka trzustki. Co roku odnotowuje się blisko 350 tysięcy nowych przypadków raka. Cechuje się on wysoką złośliwością, szybkim wzrostem miejscowym i tworzeniem odległych przerzutów. Ze względu na bezobjawowy przebieg, a co za tym idzie późne rozpoznanie choroby, a także oporność na stosowane leczenie, rak trzustki jest obecnie nowotworem o najniższej przeżywalności. Według aktualnych danych pięcioletnie przeżycie nie przekracza 1-2%. Według wielu analiz rozpoznawalność raka trzustki jest równa jego śmiertelności i jeśli nie nastąpi istotny postęp we wczesnej diagnostyce i leczeniu raka trzustki, w najbliższych latach będzie on stanowił 2. przyczynę śmiertelności spośród wszystkich nowotworów.

Przewlekłe zapalenie trzustki jest jednym z czynników ryzyka rozwoju raka trzustki. Badania epidemiologiczne dowodzą, że pacjenci z PZT mają 40 razy większą szansę na rozwój raka trzustki. W przebiegu przewlekłego zapalenia trzustki dochodzi do postępującego włóknienia mięszu trzustki z towarzyszącym zanikiem tkanki gruczołowej, co prowadzi do niewydolności zewnątrz- oraz wewnątrzwydzielniczej narządu. Od wielu lat prowadzone są liczne badania skupiające się na poszukiwaniu swoistego i czułego markera diagnostycznego i prognostycznego raka trzustki, jednak uzyskane wyniki nadal pozostają niezadowolające. W ostatnich latach podkreśla się, że

cukrzyca może być pierwszym objawem raka trzustki, a jej rozpoznanie stawiane jest w okresie od 2 do 3 lat przed rozpoznaniem raka trzustki. Co istotne, podkreśla się, że cukrzyca pojawia się na etapie, gdy rak trzustki nie daje innych objawów klinicznych i jest całkowicie resekcyjny. Niestety w chwili obecnej nie są jednak dostępne proste testy diagnostyczne, które umożliwiłyby różnicowanie cukrzycy trzustkowej rozwijającej się w przebiegu raka trzustki od cukrzycy typu 2. Zdecydowaną większość chorych z cukrzycą trzustkową stanowią pacjenci z rozpoznaniem przewlekłego zapalenia trzustki. Jednak to rak trzustki jest drugą, co do częstości przyczyną wystąpienia zaburzeń endokrynych w przebiegu chorób części zewnątrzwydzielniczej trzustki.

Przedstawiona mi do oceny praca doktorska w formie cyklu publikacji poświęcona jest ocenie przyczyn powstawania zaburzeń endokrynych u chorych z rakiem trzustki i przewlekłym zapaleniem trzustki.

Praca Doktorska porusza istotny i co ważne powszechny problem zdrowotny, jak i socjoekonomiczny, jakim jest rak trzustki. Przyczyny powstawania cukrzycy w przebiegu chorób trzustki nie zostały dotychczas w pełni wyjaśnione. Dotychczasowe badania dowodzą, że mechanizmy powstawania zaburzeń endokrynych w przewlekłym zapaleniu trzustki i w raku gruczołowym trzustki różnią się od siebie. Istotną rolę w rozwoju zaburzeń endokrynych w przebiegu raka trzustki odgrywa oś IGF, w tym przede wszystkim białko IGF-1 oraz IGFBP-2. Kolejną grupą białek umożliwiającą wczesne wykrycie raka trzustki są lipokaliny, w tym w szczególności adipokina RBP-4. W przedstawionym mi do oceny cyklu publikacji właśnie na roli powyższych białek skupiła się Doktorantka.

Rozprawa doktorska zbudowana jest w układzie typowym, zgodnie z wymaganiami stawianymi takiej pracy jako cyklowi publikacji.

Rozprawa doktorska obejmuje wraz z piśmiennictwem, streszczeniem, rycinami i tabelami 65 stron wydruku komputerowego. Na cykl publikacji składają się 3 prace oryginalne, w tym dwie opublikowane w pismach z IF, oraz jednej pracy pogładowej, również opublikowanej w piśmie z IF. Należy podkreślić świetne edytorskie opracowanie artykułów (wszystkie prace są w języku angielskim, język pracy jest zrozumiały, jasny- pomimo trudnego tematu). Układ pracy doktorskiej jest prawidłowy.

W obszernym wstępie Doktorantka szeroko opisała epidemiologię i etiopatogenezę raka trzustki oraz przewlekłego zapalenia trzustki. Szczegółowo omówiła też częstość występowania i mechanizmy powstawania cukrzycy zarówno w przebiegu przewlekłego zapalenia trzustki, jak i raka trzustki. Autorka przybliżyła również czytelnikowi mechanizmy wzajemnych oddziaływań w osi IGF. Rozdział ten wyczerpująco przedstawia informacje i najnowsze osiągnięcia w tej dziedzinie.

Następnie Doktorantka przejrzysto uzasadnia przyczynę podjęcia tematu i nakreśla cele swojego badania obejmujące:

1. Ocena rodzaju i czasu trwania zaburzeń funkcji endokrynnej u pacjentów z przewlekłym zapaleniem trzustki i rakiem gruczołowym trzustki.
2. Ocena stężeń insulinopodobnego czynnika wzrostu typu 1 (IGF-1), białka wiążącego insulinopodobny czynnik wzrostu 2 (IGFBP-2) oraz białka wiążącego retinol 4 (RBP-4) w surowicy krwi pacjentów z przewlekłym zapaleniem trzustki i nowo rozpoznany rakiem gruczołowym trzustki.
3. Poszukiwanie korelacji pomiędzy stężeniami IGF-1 i IGFBP-2 w surowicy krwi chorych z przewlekłym zapaleniem trzustki i nowo rozpoznany rakiem gruczołowym trzustki a długotrwałą i świeżo rozpoznana cukrzyca.
4. Ocena użyteczności diagnostycznej ilorazu IGF-1/IGFBP-2 we wczesnym wykrywaniu raka gruczołowego trzustki.

Przedstawione powyżej cele Doktor Włodarczyk zrealizowała poprzez analizę oceny poziomów stężeń IGF-1, IGFBP-2 oraz RBP-4 w surowicy pacjentów z nowo rozpoznany rakiem gruczołowym trzustki, przewlekłym zapaleniem trzustki oraz wśród osób zdrowych stanowiących grupę kontrolną. Dokonano również oceny poziomu tych białek w aspekcie współwystępowania cukrzycy.

Zaprojektowanie metodologii pracy, jak i jej skrupulatne wykonanie przez Doktorantkę wymaga uznania. Konsekwencją tak szczegółowego opracowania jest duża wartość poznawcza projektu. W efekcie powstał cykl publikacji, co tylko i wyłącznie zwiększa wartość badawczą Pracy Doktorskiej. Liczne Ryciny i Tabele zamieszczone w publikacjach przejrzysto ilustrują wyniki pracy. Wszystkie prace zostały opublikowane w recenzowanych, uznanych czasopismach, więc trudno Recenzentowi ponownie

oceniać merytorycznie już jak najbardziej pozytywnie ocenione prace. Skupię się więc tylko na wartości poznawczej badań.

Pierwsza z cyklu to praca pogładowa opublikowana w *Journal of Clinical Gastroenterology* (IF-2.724). Równie dobrze mogłaby być ona wstępem do Pracy Doktorskiej. W publikacji Doktorantka wyjaśnia czytelnikom potencjalną rolę osi IGF we wczesnej diagnostyce raka gruczołowego trzustki.

W kolejnej pracy opublikowanej w *Pancreatology* (IF-3.629) Doktorantka oceniała stężenie IGF-1 oraz RBP-4 u chorych ze świeżo rozpoznany rakiem gruczołowym trzustki (43) oraz u pacjentów z PZT (39) i w grupie kontrolnej (10). Badanie to wykazało znamienne statystycznie wyższe stężenie IGF-1 u pacjentów z rakiem trzustki, przy braku różnicy w poziomie RBP-4. Co ciekawe u chorych z PZT i cukrzycą zaobserwowano niższe stężenie IGF-1, niż u chorych z samym PZT. Doktorantka podsumowuje pracę wnioskiem, że poziom IGF-1 może być przydatnym markerem do rozpoznawania raka trzustki we wczesnej jego fazie, przy braku użyteczności RBP-4 jako wczesnego markera.

Trzecia praca z cyklu została również opublikowana w *Journal of Clinical Gastroenterology* (IF-2.724). W pracy tej autorka podążyła ścieżką IGF-1 oraz dodatkowo skupiła się też na potencjalnej roli IGFBP-2 jako wczesnego markera raka trzustki. Poziom IGF-1 oraz IGFBP-2 zbadano u 69 chorych ze świeżo rozpoznany rakiem gruczołowym trzustki oraz u 20 zdrowych osób z grupy kontrolnej. W pracy tej autorka skupiła się na użyteczności diagnostycznej ilorazu IGF-1/IGFBP-2 we wczesnym wykrywaniu raka gruczołowego trzustki. Badanie wykazało, że iloraz $\leq 0,85$ może być użytecznym parametrem w wykrywaniu wczesnego raka trzustki, o dość wysokiej czułości i swoistości.

Czwartą pracą z cyklu jest praca opublikowana w *Przeglądzie Gastroenterologicznym*. Badaniem objęto 83 pacjentów z PZT, 92 chorych z rakiem gruczołowym trzustki oraz 20 osób z grupy kontrolnej. Celem badania była ocena stężeń IGF-1 oraz IGFBP-2, z oceną poziomu tych białek w aspekcie współwystępowania cukrzycy. Analiza wyników wykazała, że zarówno IGF-1 oraz IGFBP-2 mogą być biomarkerami PZT i gruczolakoraka trzustki. Dodatkowo wydaje

się, że IGF-1 może być parametrem, który pozwoli odróżnić, czy cukrzyca trzustkowa jest wynikiem PZT, czy też jest pierwszym objawem raka trzustki.

We wszystkich pracach oryginalnych Doktorantka przeprowadziła obszerną i dojrzałą dyskusję opartą na uzyskanych przez siebie wynikach badań oraz kilkudziesięciu pozycjach piśmiennictwa. Doktorantka pokazuje doskonałą znajomość omawianej tematyki. Ponadto, umiejętnie interpretując wyniki, Autorka przedstawia ich interesujące i szerokie uzasadnienia.

Całość rozprawy zakończona jest podsumowaniem oraz właściwym sformułowaniem sześciu wniosków. Wstępne wyniki oznaczeń stężenia białka IGF-1 u pacjentów z rakiem gruczołowym trzustki wykazały podwyższone stężenie tego parametru w porównaniu z grupą kontrolną. W kolejnej ocenie obejmującej większą liczbę chorych stwierdzono jednak odwrotną tendencję. Wobec uzyskanych rozbieżnych wyników badań wskazana jest dalsza analiza powyższych zależności.

U pacjentów ze współistniejącą cukrzycą wykazano obniżenie poziomu białka IGF-1 w grupach chorych z przewlekłym zapaleniem trzustki i rakiem gruczołowym tego narządu.

Wyższe stężenia IGFBP-2 występują u chorych z PZT w porównaniu z rakiem gruczołowym trzustki. Autorka nie wykazała natomiast związku pomiędzy stężeniem IGFBP-2 a cukrzycą zarówno u chorych z CP jaki i PDAC, niezależnie od czasu trwania cukrzycy.

Na podkreślenie zasługuje wprowadzenie progowej wartości 0,85 dla ilorazu IGF-1/IGFBP-2, co skutkuje wysoką - 99% czułością i 97% swoistością w wykrywaniu raka trzustki. Przy założeniu takiego samego poziomu swoistości proponowany wskaźnik IGF-1/IGFBP-2 jest prawie dwukrotnie bardziej czuły w wykrywaniu PDAC niż oznaczenie samego poziomu IGFBP-2 i prawie dwudziestokrotnie bardziej czuły niż ocena wyłącznie stężenia IGF-1 w surowicy krwi.

Ostatnim wnioskiem sformułowanim przez Doktorantkę jest to, że oznaczenie lipokaliny RBP-4 w surowicy krwi pacjentów z przewlekłym zapaleniem trzustki i rakiem gruczołowym nie jest związane z występowaniem zaburzeń endokrynych w przebiegu tych chorób.

Załączone piśmiennictwo obejmuje 155 pozycji, przede wszystkim są to publikacje naukowe z ostatnich lat. Piśmiennictwo zostało wykorzystane w całej rozprawie w sposób wysoce racjonalny.

WNIOSKI:

Doktorantka w przedstawionej Rozprawie Doktorskiej prawidłowo sformułowała założenia, cele oraz należycie dobrała grupy badane i kontrolną.

Wyniki zostały sumiennie zgromadzone, zilustrowane szeregiem rycin, tabel i wykresów. Materiał został poddany analizie statystycznej za pomocą odpowiednio dobranych narzędzi statystycznych. Interpretacja wyników z dyskusją jest bardzo dobra, zakończona prawidłowymi wnioskami. Piśmiennictwo wybrano umiejętnie i wykorzystano następnie w dyskusji.

Znaczenie pracy:

Rozprawa doktorska stanowi podsumowanie badań dotyczących poszukiwania przyczyn zaburzeń endokrynnych występujących w przebiegu PZT i raka gruczołowego trzustki, w oparciu o ocenę białek osi IGF i adipokinę RBP-4. W ramach przeprowadzonych badań po raz pierwszy dokonano oceny korelacji poziomów białek IGF-1 i IGFBP-2 w PZT i raku trzustki oraz zbadano wartość diagnostyczną ilorazu IGF-1/IGFBP-2 jako potencjalnego, nowego wskaźnika przydatnego w wykrywaniu raka gruczołowego trzustki. Wyniki uzyskane przez Doktorantkę wskazują na możliwość wykorzystania białek osi IGF w procesie diagnostycznym raka trzustki.

Kolejnym etapem obecnej pracy powinny być szersze, najlepiej wieloośrodkowe badania nad wykorzystaniem uzyskanych rezultatów w praktyce klinicznej. Doktorantka została niedawno zakwalifikowana do prowadzonego pod nadzorem European Pancreatic Club programu Pancreas 2000, przeznaczonego dla młodych, najlepiej rokujących pancreatologów z całej Europy. Moim zdaniem warto zaprezentować temat Pracy Doktorskiej na forum Pancreas 2000, ponieważ może on zainteresować pozostałych członków grupy. Jeżeli nawet część z tych wyników udałoby nam się wykorzystać we wcześniejszej diagnostyce różnicowej raka trzustki to efekt

tych badań byłby nie do oszacowania, pozwalając być może w przyszłości uratować wiele istnień ludzkich.

Podkreślenia wymaga fakt, że praca została wykonana w ośrodku o najwyższym doświadczeniu naukowym, pod okiem wybitnego nauczyciela jakim jest Pani Profesor Anita Gąsiorowska, a wyniki rozprawy doktorskiej Pani Doktor Włodarczyk miała zaszczyt przedstawiać na zjazdach Europejskiego Towarzystwa Pankreatologicznego w Toledo, Liverpoolu i Berlinie, a także na zjazdach DDW w Chicago i San Diego, na tym ostatnim otrzymując wyróżnienie za swoją pracę. Mogę więc tylko pozazdrościć Uniwersytetowi Medycznemu w Łodzi tak wybitnej Doktorantki, której jeżeli będzie się tak dalej rozwijać, wróżę dużą międzynarodową karierę naukową.

Uwagi:

Z obowiązku recenzenta, nie umniejszając wartości pracy, pragnę zwrócić uwagę na poniższe, bardziej techniczne elementy:

1. W wykazie skrótów nie wszystkie zastosowane skróty zostały wymienione (np. DEF, ENDPAC, czy IGF-1R)
2. Nazwy genów np. *PRSSI* piszemy kursywą.
3. W całej Rozprawie Doktorskiej Autorka używa skrótu CP, czyli chronic pancreatitis. Język polski ma świetny, codziennie używany odpowiednik - skrót PZT, czyli przewlekłe zapalenie trzustki, który to zalecam stosować pisząc po polsku.
4. W Rozprawie nie wspomniano, albo przy najmniej ja nie znalazłem, w jakich latach przeprowadzono badania, a może to być dla niektórych czytelników istotna informacja.
5. Cytując za Doktorantką „Celem wczesnego wykrycia zaburzeń endokrynnych trzustki amerykańscy i europejscy eksperci zgodnie z wytycznymi ESC (ang. *European Society of Cardiology*) zalecają oznaczanie stężenia poziomu hemoglobiny glikowanej (HbA1c), z punktem odcięcia 6,5%.” Pytanie, czy nie chodziło przypadkiem Autorce o EASD (European Association for the Study of Diabetes), a jeżeli nie, to proszę o wyjaśnienie, dlaczego to kardiologowie ustalają diabetologiczne wytyczne?
6. Czy pacjenci z rakiem trzustki oraz grupa kontrolna, u których oznaczano IGF-1, IGFBP-2 oraz RBP-4 w poszczególnych pracach z cyklu publikacji to te sama, tylko

stopniowo poszerzana grupa pacjentów, czy też są to zupełnie niezależne grupy chorych?

Podsumowując, stwierdzam, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska lek. med. Barbary Włodarczyk zatytułowana: „Poszukiwanie przyczyn powstawania zaburzeń endokrynych u chorych z rakiem trzustki i przewlekłym zapaleniem trzustki.” odpowiada warunkom określonym w ustawie z dnia 14.03.2003r o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65 poz.595) z późniejszymi zmianami. Wnoszę do Rady Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi o dopuszczenie lekarz Barbary Włodarczyk do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Pragnę podkreślić dobry, sumiennie opracowany merytorycznie warsztat metodologiczny oraz dojrzałość opracowania naukowego, a także to, że Praca Doktorska to cykl świetnych publikacji, opublikowanych w wysoko punktowanych czasopismach międzynarodowym. **Tym samym też wnioskuję o wyróżnienie przedstawionej mi do recenzji Rozprawy Doktorskiej.**

Dr hab. n. med. Grzegorz Oracz, prof. IP CZD, prof. CMKP

Warszawa, 30.06.2020r

Prof. nadzw. dr hab. n. med.
Grzegorz Oracz
gastroenterolog, pediatra
6195179